

UN SERMÓ MEDIEVAL SOBRE EL CÀNTIC DELS CÀNTICS: CONTEXT LITERARI I PROPOSTA D'ATRIBUCIÓ

Oriol CATALÁN CASANOVA
Universitat Pompeu Fabra

El còdex 182-5 de l'Arxiu Capitular de Barcelona conté, a continuació de l'*Informatorium* de Joan de Montsó,¹ un breu sermó en català que ha passat desapercebut als catalogadors.² Malgrat la brevetat del sermó, tant per la seva qualitat com per l'escassetat de sermons escrits en català d'època medieval, mereix una edició i una proposta d'atribució raonada.

1. CARACTERÍSTIQUES I CONTEXT LITERARI DEL SERMÓ

El sermó té una estructura força senzilla i lliure, amb un divisió en dos parts d'una longitud similar. Segueix la tipologia del *sermo modernus* o sermó amb divisions, que coexistia des de començaments del segle XIII amb la tradició més antiga de l'homilia o comentari del *thema* del sermó.

La temàtica és mariana i el to i el llenguatge són directes i populars. El predicador es dirigeix a la Mare de Déu, mostra compassió vers la Passió de Crist i remarca la necessitat d'imitació del seu exemple. Tot plegat, una espiritualitat habitual a l'època, especialment per Setmana Santa, que té nombrosos precedents en la literatura catalana medieval.³

Aquesta pietat mariana es remunta a sant Bernat i a les *Meditationes Vitae Christi*. En formen part, dins la literatura catalana, obres com *La passió de Jesucrist*,⁴ la *Contem-*

1. El títol sencer de l'obra és *Tractatus brevis de electione Pape quoad materiam schismatis nunc currentis qui dicitur Informatorium*.

2. ACB, còdex 182-5, f. 10 r-10 v. No apareix als catàlegs de Kaeppli, Quetiff-Echard ni Robles.

3. Aquesta temàtica ha estat didàcticament exposada per Garcia 2002: 102-166. Em limito a enumerar les obres més importants que contextualitzen el sermó analitzat.

4. ACA, Manuscrits, Sant Cugat, 83 (editada a CODOIN, vol. XIII, p. 131-148) i Biblioteca de Catalunya, ms. 1275.

plació de la Passió de Nostre Senyor Jesuchrist,⁵ les *Corts Generals de Jerusalem*,⁶ la *Vita Christi* de Francesc Eiximenis,⁷ la *Contemplació de la vida de Crist* de Vicent Ferrer, la *Contemplació de la santa Quarantena* de Joan Eiximeno,⁸ la *Vita Christi* d'Isabel de Villena⁹ (que inclou el *Tractat de la Passió* atribuït fins fa poc a Eiximenis),¹⁰ i el *Sermó de la Passió* i el *Memorial del Peccador Remut* de Felip de Malla.¹¹ Recentment s'han editat unes *Exclamacions sobre la passió de Crist*,¹² però encara resten obres inèdites relacionades amb aquesta temàtica.¹³

Ja en ple segle xv, la tradició continua amb obres com la *Istoria de la passió* de Fenollar i Martines, la *Contemplació a Jesús crucificat* del mateix Fenollar i Joan Escrivà, i l'*Oració a la S. Verge Maria* de Joan Roís de Corella,¹⁴ o les traduccions de la *Vita Christi* de Rudolf de Saxònia pel mateix Roís de Corella i la de Tomàs de Kempis per Miquel Peres.¹⁵

No es pot dir, doncs, que el sermó presenti cap novetat temàtica, però sí que té interès el format en què es presenta, ja que, a més de compartir característiques amb algunes de les obres esmentades, també presenta característiques pròpies del gènere homilètic.

El sermó comença lloant la bellesa de Maria, passa més endavant a centrar-se en la figura de Crist, però torna a fixar-se en Maria, de qui lloa la fermesa en quedar-se amb Jesús durant la Passió, quan molts apòstols s'amagaven espantats.

El *thema* del sermó, procedent del *Càntic dels Càntics*, no és gaire habitual (es preferia, en general, agafar els versicles de l'evangeli), però no és extraordinari. Per la temàtica del text, sembla ser predicat per la vigília de Pasqua. Un cas semblant el trobem en un sermó anònim amb el mateix tema al manuscrit del convent dels franciscans de Friburg, ms. 62 (manuscrit que també conté sermons de Vicent Ferrer), en què el sermó és presentat per a ser predicat *In vigilia Pasche*.¹⁶

5. Biblioteca de Catalunya, ms. 451, ms. 732 i ms. 1504/1. Editada per Hauf 1982.

6. ACA, Manuscrits, Sant Cugat, 67. Editat per Miquel i Rossell 1936 i novament per Martínez Lizondo 1988.

7. Hauf 1976.

8. Eiximeno 1986.

9. Villena 1916.

10. Madrid, BN, ms. 4327. Actualment es considera una primera versió de la *Vita Christi*. Veg. Hauf 1995: 26-27.

11. El sermó de la Passió apareix transcrit a Balcells (1959: 163-190). El *Memorial del Pecador remut* ha estat recentment editat per Balasch.

12. Cabré / Ferrer 2013.

13. Algunes de les obretes del ms. 451 de la Biblioteca de Catalunya, encara inèdites, entren en aquesta tipologia. A la mateixa Biblioteca de Catalunya, ms. 53, hi ha una *Devota contemplació del preciós cors de Jesucrist*. També caldria incloure el capítol dedicat a la Passió de Jesús al *Breviari d'amor* de Matfre Ermengaud, traduït al català a principis del segle xv.

14. Aquestes tres obres formen un volum conegut com *Història de la Passió de Nostre Senyor Jesucrist*. Hi ha manuscrit a Barcelona, Biblioteca Universitària, ms. 151, i edició de 1493 a València. Veg. Garcia 2002.

15. Kempis 1911.

16. Friburg, Couvent des Cordeliers, Ms. 62. En línia: <<http://www.e-codices.unifr.ch/en/fc-c/0062/28r>>.

2. POSSIBLE ATRIBUCIÓ A JOAN DE MONTSÓ

A l'hora d'intentar trobar l'autor del sermó, el que sembla més probable és el dominic Joan de Montsó (†1412), conegut per la seva participació en el debat sobre la Immaculada Concepció de Maria a finals del segle XIV a la Universitat de París, on els seus arguments van provocar un important enrenou.¹⁷

Aquest episodi ha fet oblidar la seva faceta de predicador, però cal recordar que fou lector als convents de Balaguer, Lleida i València (en aquest darrer just abans de Vicent Ferrer) i traduí els *Sermones in Cantica Canticorum* de Sant Bernat al català.¹⁸

Sabem que Joan de Montsó predicava i redactava els seus propis sermons. Predicà a València durant la pesta de 1374-75, motiu pel qual rebé 100 florins de part de la ciutat.¹⁹

Pel que fa a sermons escrits per ell mateix, Diago, Quetiff i Echard parlen d'uns *Sermones plures et varia opuscula vernacula lingua*.²⁰ Kaeppli, seguint el *De viris illustribus provinciae Aragoniae* de Bernat Sorió,²¹ parla d'un manuscrit de sermons al convent dels dominics de València. Malauradament, tant la traducció dels sermons de sant Bernat com els seus volums de sermons estan perduts.

Més enllà de trobar-se a continuació d'una obra de Joan de Montsó, l'atribució del sermó a aquest autor necessita altres arguments. Podem començar per comparar el sermó amb un text també català del mateix autor en busca de semblances estilístiques. El text de comparació és el pròleg a la traducció de les *Homilies sobre el Càntic dels Càntics* de sant Bernat,²² l'únic fragment conservat de l'obra. Entre les semblances entre els dos textos hi ha l'ús del simbolisme dels colors. En el sermó, simbolisme del blanc (divinitat) i el vermell (humanitat). En el pròleg, el negre (infidelitat) i el blanc (innocència, pureza):

17. Quetiff / Echard 1519: I, 691-94; Doncoeur 1907: 176-187; Robles 1972: 176-182; Kaeppli 1975: 487-490; Goñi 1980: 506-523.

18. D'aquesta traducció només es conserva el pròleg: Barcelona, ACA, Cartes Reials de Joan I, caixa 9, 1061. N'hi ha transcripció a Sans 1812: 230-232.

19. Rubio 1979: 95.

20. «Compuso muy muchos sermones, que antiguamente estuvieron en la librería del convento. Y sin ellos escribió también muchas cosas en vulgar valenciano» (Diago 1599: f. 41v.; Quetiff / Echard 1519: I, 692).

21. «Sermones quoque plurimi ab eo editi sunt, qui in libreria communi habentur. Scripsisse etiam plurima in vulgari valentine» (Sorió 1950: 68).

22. Sans 1812. La carta prové d'ACA, Cartes Reials de Joan I, 1061.

Sermó *Quo abiit dilectus tuus...*
ACB, cod. 182-5, f. 10 r.

aquell que nós volem cercar és aquell singular amat, elet de mills, blanch e envermellit Déu e home en dues naturas, en una persona. Blanch en la divinitat, envermelit en la humanitat.

Pròleg a la traducció de les *Homilies sobre el Càntic dels Càntics*²³

Jhesucrist quom dix: “Là on serà lo cors meu”, ço és, penyjat, “seran ajustades les aguiles”, e aquestes són negres en camp blanc, cor de infeeltat tornaren en blanqura de innocència e puritat.

També hi ha semblança en el tractament del color vermell:

Sermó *Quo abiit dilectus tuus...*
ACB, cod. 182-5, f. 10 r.

És envermellit en sa natura humanal

Pròleg a la traducció de les *Homilies sobre el Càntic dels Càntics*²⁴

é aquesta gloriosa creu é lit de Jhesucrist fou de IIII barres, les quals foren envermellides de la sua preciosa sanch hy entre aquestes IIII barres lo nostre Salvador dormí.

Un altre criteri que ajudaria a confirmar l’atribució a Joan de Montsó és trobar semblances amb sermons de Bernat de Claravall. El *thema* del sermó és un primer pas en aquest sentit, en tractar-se d’un versicle del *Càntic dels Càntics*, llibre sobre el qual tracten els sermons traduïts per Joan de Montsó al català. Les semblances, però, no s’acaben aquí, i, malgrat que no siguin literals, són prou significatives com per tenir-les en compte. Algunes d’aquestes semblances es donen amb sermons de Gilbert d’Hoyland, que afegí 48 sermons als 86 redactats per Bernat, però que sovint s’han cregut escrits per l’abat de Clairvaux:

23. Sans 1812: 231.

24. Sans 1812: 230.

Sermó *Quo abiit dilectus tuus...*
ACB, cod. 182-5, f. 10r.

aquell que nós volem cercar és aquell singular amat, elet de mills, blanch e envermellit Déu e home en dues naturas, en una persona. Blanch en la divinitat, envermellit en la humanitat, axí com vós nos deÿts per Salomó, Cantica V: «*Dilectus meus candidus et rubicundus ex milibus*»: lo meu amat blanch és e vermell, elet de mills, blanc per balesa divina. «*Creator est lucis eterne et speculum sine macula*», Sapientiae 7. És envermellit en sa natura humanal, Ysaïas LXIII, angeli ad Christum: «*Quare ergo rubrum est vestimentum tuum*».

Gilbert d'Hoyland. *Sermo XLVIII*
PL 184, col. 251-2

Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus. Singularis mistura est colorum, qui in sola persona Domini Jesu operatione divina convenerunt in unum, nec sic ut sint unus, sed ut sint in uno. O gratiosus sponsus et amabilis valde in quo generatio divina candet, et rubet humana! Ipse est enim candor aeterna

[...]

Alius est quidam rubor, qui invenitur simul cum candore in vestimento Jesu. Quare, inquit Isaias, rubrum est vestimentum tuum?

El sermó també mostra alguna semblança amb el sermó XXVIII, aquest sí escrit per sant Bernat:

Sermó *Quo abiit dilectus tuus...*
ACB, cod. 182-5, f. 10r.

No és bell ne bé format ans és enlegit e alterat. «*Non est ei species ei neque decor, et vidimus eum et non erat aspectus*».

No és noble ne és preat, ans és escarnit e vituperat, quia «*Absconditus vultus eius et despectus. Unde non reputavimus eum*».

No és fort ne ab potestat, ans és aflaquit e tot aterrat.

Bernardus Claraevallensis.
Sermones in Cantica. Sermo XXVIII
PL 183, col. 231-2

Speciosus forma prae filiis hominum, pro filiis hominum illuminandis obscuretur in passione, turpetur in cruce, palleat in morte: ex toto non sit ei species neque decor, ut sibi speciosam atque decoram acquirat sponsam Ecclesiam sine macula et sine ruga (...)

Et quasi absconditus vultus ejus et despectus

Un altre criteri a tenir en compte és el tractament de la figura de Maria. La condemna de la creença en la Immaculada Concepció per part de Joan de Montsó no contradiu l'elogi de la figura de Maria que mostra el sermó. Es podria entendre que la polèmica sobre aquest tema era massa recent com per posar més llenya al foc i que l'autor es limita a lloar la Mare de Déu sense entrar en el tema de la Immaculada. La lloança a Maria es pot interpretar com un intent, per part de Montsó, de calmar la situació, però no aporta cap novetat en favor de l'atribució del sermó.

Joan de Montsó traduí els sermons sobre el *Càntic dels Càntics* per la proximitat del seu pensament al de Bernat de Claravall. El cas de la Immaculada Concepció de Maria

n'és un bon exemple, ja que, tot i impulsar la devoció a la Mare de Déu, sant Bernat es posicionà en contra de la Immaculada Concepció de Maria.²⁵

Pel que fa a la datació del sermó, i sempre suposant l'autoria de Joan de Montsó, ens hem de quedar en conjectures. Segons Kaeppli, Joan de Montsó visqué a Barcelona entre 1371 i 1373. Malgrat això, la redacció del sermó a continuació del *Informatorium*, datat l'any 1389, aconsella endarrerir la confecció del sermó a aquesta o a dates posteriors.

Després de la polèmica parisenca (1387), que acabà amb la fugida de Joan de Montsó i una estada a Avinyó (1388), va ser acollit per Joan I (1389), sojornà a Aix, a la Provença, on escrigué l'*Informatorium*, i marxar després a Sicília. Més endavant (1401) tornaria a València. El sermó podria ser tant de l'època d'escriptura de l'*Informatorium* com del seu retorn a València.

És difícil concretar si aquest sermó formava part de la traducció de Joan de Montsó o és simplement un sermó predicat a partir de la traducció. Més aviat ens decantem per aquesta segona opció, ja que el text sembla més una adaptació que una traducció literal. En qualsevol cas, el sermó forma part d'una renovació en la predicació cristiana a finals del segle XIV.

3. LA PREDICACIÓ A FINALS DEL SEGLE XIV

A finals del segle XIV es recupera l'escriptura de sermons en català, pràcticament abandonada des de principis del segle XIII. Formen part d'aquest procés la traducció de sermons llatins, la transcripció de sermons de predicadors com Vicent Ferrer, Francesc Eiximenis o Felip de Malla, i l'escriptura de sermons anònims dispersos en diversos sermonaris.²⁶

Alguns d'aquests sermons evidencien la traducció de textos llatins a les llengües vulgars com a estratègia de transmissió de continguts teològics.²⁷ A més, impliquen l'adopció de registres orals en l'escriptura, de la segona persona per dirigir-se a l'auditori, l'ús

25. L'opinió contrària a la festa de la Immaculada apareix a la carta 174 (PL 182, col. 332-336).

26. A més de l'esmentada i desapareguda traducció dels sermons de sant Bernat, el manuscrit 75 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona conté la traducció de sermons de sant Agustí. Els sermons de Vicent Ferrer estan en multitud de manuscrits, entre els quals els ms. 273 i 276-279 de València, Arxiu de la Catedral. Els sermons de Francesc Eiximenis estan pràcticament tots desapareguts, però queda algun fragment, com a la Biblioteca Vaticana, Ross. 3, editat per Perarnau 1991. Els sermons de Felip de Malla es conserven a Biblioteca de Catalunya, ms. 466, i a Montserrat, ms. 1112. Entre els manuscrits anònims destaquen: ACA, Manuscrits, Sant Cugat, ms. 61, 62 i 64, i Biblioteca de Catalunya, ms. 476, 478 i 479.

27. Traduccions de fragments llargs apareixen a sermons com els següents de la Biblioteca de Catalunya: ms. 478, f. 10 r: *Credidi quia tu es Christus*, a partir de Tomàs d'Aquino; o ms. 479, f. 13 r: *Dispartite linguae tanquam ignis*, a partir del *Proprietatibus rerum*. Traduccions més breus a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Manuscrits, Sant Cugat, ms. 62, f. 31r: *Angeli semper vident faciem patris*, a partir d'un sermó de Maurice de Sully. Per als tres exemples, veg. Catalán 2013: 238-244.

de diàlegs i qüestions per mantenir l'atenció dels oients, un increment en el recurs a *exempla* i narracions en els sermons..., característiques que es troben en el nostre sermó.

Tot i poder ser considerat com un sermó típic de la seva època, presenta diferències amb la predicació de Vicent Ferrer, que construïa uns sermons més personals en què, tot i citar a Pares de l'església i altres autors, destaca l'originalitat literària. El sermó estudiat depèn molt més d'allò escrit per altri, però té el mèrit de vulgaritzar de forma adequada conceptes teològics i morals, allunyant-se de models més feixucs com el proposat per Felip de Malla.

L'atribució del sermó a Joan de Montsó és una proposta inicial a debat. Més enllà de l'atribució, és vertaderament interessant continuar amb l'edició de sermons inèdits per millorar el coneixement sobre la predicació catalana a la baixa edat mitjana. La focalització, tal vegada excessiva, en els sermons de Vicent Ferrer ha amagat una renovació en la predicació i en la redacció de sermons que caldria posar en valor com a fet històric i literari.

Es confirmi o no l'atribució del sermó a Joan de Montsó, aquest personatge hauria de ser valorat, més enllà de la polèmica sobre la Immaculada Concepció i malgrat la desaparició de la majoria dels seus sermons, com un important predicador de finals del segle XIV i començaments del XV. La possible recuperació d'un dels seus sermons pot, si més no, donar pistes de l'estil de predicació d'aquest polèmic dominic.

EDICIÓ DEL SERMÓ QUO ABIIT DILECTUS TUUS...

En l'edició del text s'han desenvolupat les abreviatures, s'ha accentuat segons la normativa actual, s'ha puntuat el text i s'ha utilitzat el punt volat per a contraccions no utilitzades en català modern. Les grafies *i/j* i *u/v* mostren sempre les solucions del català actual, per la qual cosa no ha calgut regularitzar-les.

Barcelona, Arxiu Capitular de Barcelona, còdex 182-5, f. 10 r.

Ihesus.

«Quo abiit dilectus tuus o pulcherima mulierum? Quo declinavit dilectus tuus et quaeremus eum tecum?». ²⁸ Canticorum 5.

Tota la esgleya en general e quiscuna ànima devota en special proposa o pot proposar a la Verge Maria les paraules comensades per manera de qüestió o demanda: «*Quo abiit dilectus tuus o pulcherima mulierum?*» et *cetera*. Volen dir així: A vós, Verge Maria sa endreça nostra qüestió. A vós, qui sots molt pus bella sobre totes les fembres, bella sots per belesa natural, pus bella per gràcia special, e molt pus bella per refulgència de glòria celestial. ²⁹ Encara sots:

28. Ct. 5,17.

29. Al marge, amb reclam: divinal.

Bella per familiar sanctadat
 E pus bella per exemplar virginitat.
 Molt pus bella per singular fecunditat.

Mare sots e verge, mare sots carnal e tota mare sens pare, del fill de Déu natural: «*Nec primam similem visa est nec habere sequentem*». ³⁰ Deÿts-nos: Lo vostro amat, on és anat? hon s'és declinat? Deÿts-nos-ho e cercar l'hem ab nós ensems. Molts són vostros amats, Verge, mas aquell que nós demanam, aquell que nós volem cercar, és aquell singular amat, elet de mills, blanch e envermellit Déu e home en dues naturas en una persona. Blanch en la divinitat, envermelit en la humanitat, axí com vós nos deÿts per Salomó, Canticorum V: «*Dilectus meus candidus et rubicundus ex milibus*»: ³¹ lo meu amat blanch és e vermell, elet de mills, blanc, en sa natura *magestatis Dei*, ³² per balesa divinal. «*Creator est lucis eterne et speculum sine macula*», ³³ Sapientiae 7. E és envermellit en sa natura humana, Ysaia LXIII°, angeli ad Christum: «*Quare ergo rubrum est vestimentum tuum?*». ³⁵ E és elet de mills en so que ab Déu ha egualtat, e personal unitat. D'aquest diu Déu, Ecclesiastes 7: «*Virum de mille unum elega*»: ³⁶ de mil hòmens he elet un, suficient a satisfer la obligació per tots los hòmens. Ysaia LXIII°: «*Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum*». ³⁸ E sabets, verge Maria, què ns mou a cercar e demanar aquest vostro singular amat? Certes *duo, scilicet*:

Zel amorós per dolorosa compassió.
 Fruyt profitós per gloriosa ymitació.

Del zel si ns mou no s deu nagú maravellar. Car legim que ell havia: ³⁹

Belesa e formositat special: «*Speciosus forma pre filiis hominum*» ⁴⁰ in Psalmi. «*Tu pulcer es dilecte mi et decorus*». ⁴¹ Canticorum primo.

Noblesa e dignitat emperial: «*Imperat ventis et mari obediunt ei*». ⁴² Luce 8.

Forteleza e potestat virtual: «*Dominus fortis et potens, Dominus potens in proelio*», ⁴³ Psalmi.

Los demonis seyorejava. ⁴⁴

E ara vehem que ⁴⁵ |^{10v}. no s mostra:

30. Segona antífona de la missa de Laudes del Dia de Nadal. *Liber antiphonalis pro diurnis horis*. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1912, p. 232.

31. Ct. 5, 10.

32. Al marge, amb reclam: En sa natura *magestatis Dei*.

33. Sap. 7, 26.

34. Sobre la línia: indu(mentum).

35. Is. 63, 2.

36. Cf. Ec. 7, 29.

37. Sobre la línia: Gentibus. Ratllat: *Filiis homini*.

38. Is. 63, 3.

39. Al marge: Primogenitum posui illum et cetera. Psalmi [88: 28].

40. Ps. 44, 3.

41. Ct. 1, 15.

42. Lc. 8, 25.

43. Ps. 23, 8.

44. Al marge: «Primogenitus posui illum» et cetera. Psalmi [89, 28].

45. Al peu de pàgina: «Sanctus et fortis emulator est». Iosue 24 [, 19]. Apocalipsis 21: Absterget

No és bell ne bé format, ans és enlegit e alterat: «*Non est ei species ei neque decor, et vidimus eum et non erat aspectus*». ⁴⁶ Ysaiae LIII.

No és noble ne és preat, ans és escarnit e vituperat, quia «*Absconditus vultus eius et despectus. Unde non reputavimus eum*». ⁴⁷ Ibídem.

No és fort ne vigorat ⁴⁸ ab potestat, ans és aflaquit e tot aterrat: «*Vidimus eum virum dolorum et scientem et quasi absconditus vultus eius*». ⁴⁹ Ibídem.

Mou-nos més avant lo fruyt profitós per gloriosa ymitació: ⁵⁰ «*Iipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras. Attritus est propter scelera nostra*». ⁵¹ Per les nostras iniquitats és estat nafrat e atridat, batut, carmenat e maltractat per los nostros pecats, e devem-nos effortar que·l resemblem, car qui seguirà sos afanys, participant serà en ses honós e profits gloriosos, e per lo contrari, qui delicadament volrà viure, indigna·s ret de posseyr paradís: ⁵² «*Qui non accipit crucem suam et sequitur me non est me dignus*», ⁵³ *Mathaeum X, et apostolus ad Galatas 6: «Me absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Ihesucristi»* ⁵⁴ et cetera. E donchs, verge Maria, si en [...] ⁵⁵, o pus en la creu és lo preu e valor de la nostra redempció, és la vianda e sabor de la nostra refecció, és la virtut e ardor de nostra fortificació. No us meravellets si desigam, si cercam, si demanam qui «*Abiit alterius*» et cetera.

E si·l demanam a vós singularment, no us en devets meravelar, car nós havem oÿt e legim que·l vostro fill e car amat en sa tribulació sol romàs de tots sos dexebles, desemparat, segons ja era prophetat, Zhacariae 13°: «*Percuciam pastorem et dispergentur oves gregaris*». ⁵⁶ Vós fós fermança, vós fós recena per nostra obligació, e per açò la sancta esgleya solemnitza los dissaptes en vostra reverència. Per açò lo major ciri e principal en lo phas roman ensès mas amagat, e tots los altres ciris se apaguen, car en vós sola romàs tota la fe, mas secreta. No era temps ne loch de demostrar. E proposada aquesta qüestió, respon-nos la verge Maria, in *Psalmos: «Venite filii audite me»*. ⁵⁷ *Sed noluitis «Me vocare Nohemi, hoc est, pulcrum, sed vocate me Mara, hoc est amaram, quia valde amaritudine replevit me omnipotens»*. ⁵⁸ Ruth 1°.

Deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum et iam non erat amplius neque mors neque clamor sed ullus dolor quem priora transfierunt». Cf. Apoc. 21, 4.

46. Is. 53, 2.

47. Is. 53, 3.

48. Al marge: vigorat, amb reclam.

49. Is. 53, 3.

50. Al marge: ubi supra.

51. Is. 53, 5.

52. Al marge: Ad Galatas 5: «Qui autem sunt carnem suam crucifixerunt cum viciis et concupiscentiis». Ad Gal. 5, 24.

53. Mt. 10, 38.

54. Gal. 6, 14.

55. Sembla mancar-hi alguna paraula, ja que el text no té gaire sentit tal i com està.

56. Zac. 13, 7.

57. Ps. 33, 12.

58. Rut 1, 20.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BALCELLS I XURIACH, Josep Maria (1959): *Felipe de Malla y el «Peccador remut» (contribución al estudio de sus fuentes)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, tesina de llicenciatura.
- CABRÉ, Lluís / FERRER, Montserrat (2013): «Notícia d'unes exclamacions sobre la passió de Crist (BC, ms. 473) i la seva relació amb l'Arbor d'Ubertí de Casale», *Caplletra*, 55, p. 9-25.
- CATALÁN, Oriol (2013): *La predicació cristiana a la Catalunya baixmedieval*. Tesi de doctorat. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- DIAGO, Francisco (1599): *Historia de la provincia de Aragón de la orden de predicadores*. Barcelona: Sebastián Comellas.
- DONCOEUR, Paul (1907): «La condamnation de Jean de Monzon par Pierre d'Orgemont», *Révue des questions historiques*, vol. 82, p. 176-187.
- EIXIMENO, Joan (1986): *Contemplació de la Santa Quarentena*. A cura d'Albert G. Hauf i Valls. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GARCIA, Marinela (2002): *Lo passi en cobles (1493): estudi i edició*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GONZÁLEZ LIZONDO, Mateu, ed. (1985), *Les Corts generals de Jerusalem: sermó al·legòric del segle XIV sobre la mort de Jesucrist*. Sant Boi de Llobregat: Edicions del Mall.
- GOÑI GAZTAMBIDE (1980): «Fray Juan de Monzón, O. P., su vida y sus obras (c. 1340 - c. 1412)», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. LVI, p. 506-530.
- HAUF, Albert (1976): *La «Vita Christi» de Fr. Francesc Eiximenis (1340?-1409), y la tradición de las «VC» medievales: aportación al estudio de las principales fuentes e influencia de la VCE, y edición de los cinco primeros libros*. Tesi de doctorat. Universitat de Barcelona.
- HAUF, Albert (1982): *Contemplació de la Passió de Nostre Senyor Jesuchrist*. Barcelona: Edicions del Mall.
- HAUF, Albert (1995): Introducció a Isabel de Villena, *Vita Christi*, ed. d'Albert Hauf. Barcelona: Edicions 62, pp. 5-60.
- KAEPEL, Thomas (1975): *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, 2 vol. Roma: Ad S. Sabinae.
- KEMPIS, Tomàs de (1911): *La imitació de Jesucrist. Traducció catalana de Miquel Perez*. Barcelona: Biblioteca Catalana.
- MIQUEL I ROSSELL, Francesc Xavier (1936): «La passió de Jesucrist. Obreta didàctica», dins *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, vol. I. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 311-330.
- PERARNAU, JOSEP (1991): «Un fragment del liber sermonum de Francesc Eiximenis», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 10, p. 284-292.
- QUETIFF, J. / ECHARD, J. (1519): *Scriptores ordinis predicatorum*. Paris: Apud Christophorum Ballard et Nicolaum Simart.

- ROBLES, Laureano (1972): *Escritores dominicos de la Corona de Aragón, siglos XIII y XIV*. Salamanca: Calatrava.
- RUBIO VELA, Agustín (1979): *Peste negra, crisis y comportamientos sociales en la España del siglo XIV. La ciudad de Valencia (1348-1401)*. Granada: Universidad de Granada.
- SANS I BARUTELL, Joan (1832): «Apéndice a la memoria sobre el incierto origen de las barras de Aragón», *Memorias de la Real Academia de la historia*, vol. 7, p. 229-232.
- SORIÓ, Bernat (1950): *De viris illustribus provinciae Aragoniae ordinis praedicatorum*, ed. Josep Maria de Garganta. València: Instituto Valenciano de Estudios Históricos, Diputación Provincial de Valencia.
- VILLENA, Isabel de (1916): *Llibre anomenat Vita Christi compost per sor Isabel de Villena abadessa de la Trinitat de València ara novament publicat segons l'edició de l'any 1497 per R. Miquel y Planas*, 3 vol. Barcelona: Miquel Rius.